

INNEHÅLL

FÖRORD 7

UTGÅNGSPUNKTER 9

Tidigare forskning kring fabriken – Kända föremål

Forskat och skrivet 9 · Tillverkningarna. Kända föremål 13

De olika fabrikena – en översikt 16

DRÖMMAR OM PORSLIN 19

Det kinesiska blir en förebild

Tillfälligheternas betydelse – kontexten 19 · Tidens manufakturpolitik och Kvarnberg 20

Drömmen om porslin och det kinesiska 22 · På Uppsalas arena 25 · Rudbeckarna 31

Keramiska »försök» 32 · Vardagens servisgoods i förändring 38

Fajansfabriker och krukmakare 39 · Fajansmanufakturerna blir fler 40

En rad småskaliga ansatser och nya konkurrenter 42

EN FREJDIG SATSNING 47

Anders Berggren och Kvarnberg 1742–1778

Personen Anders Berggren 47 · Pengafrågan 52 · Kvarnberg, fajansprojektet och ärkebiskoparna 54

Mensalhemmanet Kvarnberg 55 · Den oäkta kärnfabriken 1755–1773 58

Förutsättningar: lera, vatten och ved och arbetskraft 60

Verkmästarna Carl Palmlöf och Anders Ruth 1755–1773 62 · Tillverkningar och försäljning 62

Konkursen 1773... 68 · ... och uppsägning och avstyttning 1778 68

NYA FÖRHOPPNINGAR 71

Fredrik Rudbeck och Gustafsberg 1773–1783

Den nye ägaren Fredrik Rudbeck 71 · Mellanbavanden med ärkebiskopen 72
Fabrikens utseende och tillstånd under Rutbs tid 74 · Anders Rutbs sista tid som verkmästare 77
Tillverkningar och försäljning 78 · Fredrik Rudbeck prövar nya material 78

HÖJDA AMBITIONER 83

Fredrik Rudbeck, Petter Rotenburg Rudbeck och Henrik Sten 1784–1795

Petter Rotenburg Rudbeck 83 · Avtalet med Henrik Sten 84 · Direktören och verkmästaren Henrik Sten 85
Nya mål 88 · Henrik Sten och medarbetarna från Marieberg 89 · En ny affärspartner 91
Tillverkning och försäljning 92 · De eldfasta kokkärnen 95

NYA MATERIAL FÖR SERVISGODS 99

Fajans och flintgods

En internationell utblick 99 · Hur såg en fabrik på svensk mark ut? 101
Leron, färger och glasyrer 103 · Bredsjö massa 104 · Tillverkningsmetoder 105
Bränning 106

EN FORTSÄTTNING SOM SLUTAR I MOLL 109

Fabriken på Bredsjö säteri 1796–1822

Rudbeckarna och Bredsjö säteri 109 · Ägare och arrendatorer 1799–1816 111 · Ett försök till omstart 113
En inblick i fabriken 113 · De sista åren vid Bredsjö 118 · Tillverkningar och försäljning 121
De beresta porslinsfövarna 123

ÖVERLEVNADSFÖRSÖK OCH NEDLÄGGNING 127

Fredrik Rohde, Bredsjö och Fredriksdal 1822–1824

Ett sista försök – Fredriksdals Porcellainsfabrik 127 · Tillverkningarna 130

SPÅREN AV FABRIKEN 131

Så gick det för Anders Ruth och Fredrik Rohde

Ekeby Kakelugnsmakeri 1788–1806 131 · Fabrikören Fredrik Rohde, Fredriksdal och Gustafsberg på Värmdö 133

Bredsjö gård och dess samlingar 135 · Spåren i landskapet 135

Fördjupningar 139

Kända föremål, signeringar 139 Gipsformar på Bredsjö 153 Personerna kring fabriken 159

Bilagor 170

- 1. Anders Berggrens »Lefnads tid« 170*
- 2. Mensalhemmanet Kvarnberg, syneprotokoll 1777 171*
- 3. Fredrik Rudbecks avtal med Anders Ruth 6/9 1783 182*
- 4. Fredrik Rudbecks avtal med Henrik Sten 8/11 1783 184*
- 5. Henrik Stens recept i urval 186*
- 6. »Förteckning på inventarier vid Bredsjö Postlains Bruk« 193*
- 7. Ur Bredsjö porcellainsbruks räkenskaper 195*

Källförteckning 198

Arkiv och museer 198 Muntliga uppgifter 198 Tryckta källor, litteratur och webb 198

Författarna 204

Register 205